Лета

ЛЕТНІЯ СВЯТЫ:

Купалле

Адзін з галоўных святаў календара, які супадае з Ражством Іаана Хрысціцеля.

Іван Купала з'яўляецца адным з самых ушанаваных дзён у беларусаў. Купалле – сапраўднае язычніцкае свята ў гонар летняга сонцастаяння. Падчас летняга сонцастаяння росквіт прыроды дасягае свайго апагею: каласуе на палях пшаніца, грэчка, проса, заквітнелі лён і бульба, скончыўся прыплод у жывёл. Таму нашы продкі ў гэтыя дні імкнуліся аддзячыць Матухне-Прыродзе.

Яшчэ з раніцы дзяўчаты і жанчыны з песнямі накіроўваліся ў поле, на сенажаць збіраць купальскую траву. Па народных павер'ях, спеў песень падчас збору гаючай травы перадаваў ім лекавую і цудадзейную моц.

Важнае значэнне надавалася агню, менавіта купальскі агонь з'яўляўся магічным, абарончым сродкам. На купальскім вогнішчы спальвалі старыя рэчы, гэта сімвалізавала абнаўленне жыцця. Скокі хлопцаў і дзяўчат праз вогнішча – гэта таксама імкненне да абнаўлення.

Дзяўчаты займаліся варажбой: апускалі вянкі ў раку і сачылі за іх рухам.

Галоўны цуд Купалля – дзіўная легенда пра кветку папараці, якая спарўдзіць усе жаданні ўладальніка.

Ёсць павер'е, што ў купальскую ноч праводзяць гулі чараўнікі і ведзьмы. Гаспадары дзеля аховы сваёй хаты вешалі над уваходам вострыя прадметы.

З наступленнем раніцы моладзь купалася ў рэках, каталася па свежай расе, сустракала ўзыход сонца, у гонар якога і святкавалася Купалле.

Жніво

Жніво ўяўляе сабой працяглы комплекс абрадаў і рытуалаў – ад Зажынак да Дажынак і восеньскага Багача. Магло працягвацца ад 12 ліпеня да 27 верасня.

Жніво – гэта вяршыня гаспадарчай дзейнасці земляроба. Хлеб быў святыняй для сялян, і да ўборкі яго з поля прыступалі з пачуццём асаблівай адказнасці і святасці. У пярэдадзень жніва вымывалі хату, бялілі печ, засцілалі стол новым белым абрусам, выпраўляліся зажынаць у белам чыстым адзенні. Толькі чыстымі рукамі і з чыстым сэрцам можна брацца за адказную працу.

Жніво пачыналася з агляду гаспадаром свайго поля ў апошні раз. Затым адбываўся рытуал “пакрыцця поля”. Зранку на Зажынкі маладзіца, што нядаўна выйшла замуж і прыйшла жыць у новую сям’ю, з дзяўчатамі нажынала першы сноп, абвязвала яго наміткай ці ручніком. Падкідаючы сноп угору, дзяўчаты з маладой жанчынай вадзілі карагоды, спявалі.

Гаспадыня з дочкамі ішла на поле, віталася з ім: “Добры дзень, ніўка, ядраное жыта!” Першай зжатай жменяй каласоў старэйшая жняя падпяразвалася, потым нажыналі сноп, які часта называлі гаспадаром, прыпісвалі яму магічныя здольнасці, усяк ушаноўвалі: ставілі на покуці, зерне з яго дамешвалі ў насенне для азімай сяўбы. Сноп-гаспадар быў у цэнтры зажынкавых песень.

У дзень Зажынак у хаце была святочная вячэра, спявалі жартоўныя песні, прыпеўкі, але разыходзіліся рана, бо трэба было на досвітку ісці на сапраўднае жніво. Яго пачыналі са словамі: “Працаваць усім жадаем, з новым хлебам усіх віншуем, каб у добрую пару жніво пачаці і ў добрае надвор’е скончыць.” У час Жніва спявалі працяжныя песні, часцей за ўсё ідучы дамоў: “А ў нашага пана”, “Ой пара дамоў, пара”, “Сонейка нізенька, вечарок блізенька”.

Шмат абрадаў было ў апошні дзень Жніва – Дажынкі. У гэты дзень дажынаць жыта ў гаспадара збіралася жаночая талака. Самы распаўсюджаны абрад быў “завіванне барады” – зжынанне апошніх нязжатых каласоў і рытуальна магічныя дзеянні з сярпамі. Перад тым, як зжаць “куст-бараду” (апошняе жыта), кожная жанчына павінна была пакачацца па ім, каб на другі год быў добры ўраджай. Тады “завівалі бараду”.

“Завіваць бараду” азначала скручваць жгутам, згінаць, надаваць круглую форму. Абрад павінен быў забяспечыць добры ўраджай на будучы год.

Ілля

2 жніўня – свята старазапаветнага прарока Іллі, апекуна земляробства і абаронцы ад нячыстай сілы. Прарок жыў у Ізраільскім царстве ў IX стагоддзі да Раства Хрыстова.

Лічыцца, што Ілья быў дбайным змагаром чыстай веры і рэзка выступаў супраць ідалапаклонства і бязбожнасці.

Ільін дзень успрымаўся як канец лета і пачатак восені, аб чым сведчаць прыказкі: "Ілля жніво пачынае, а лета канчае", "На Іллю да абеда лета, а пасля абеда восень", "Ілля нарабіў гнілля", "Прыйшоў Пятрок - сарваў лісток, прыйшоў Ілля - сарваў два".

Жнівеньскія дажджы і бясконцыя маланкі ў народзе называліся "арабінавымі" ("рабінавымі") начамі і пачыналіся са свята Іллі. Дзень паступова рабіўся карацейшым, таму познім летам казалі: "Ілля-прарок дзве гадзіны звалок", "З Іллі працаўніку дзве ўгоды: ноч доўгая ды вада халодная". Маланкі на свята Іллі лічыліся лекавымі, а дажджавую ваду ў гэты дзень сяляне збіралі, каб мыцца ёю

Ілля – заступнік грому, нябеснага агню, дажджу. На Ільін дзень прынята было не выганяць жывёлу на пашу – яе магла заспець навальніца ці град, нязменныя спадарожнікі прарока.

Калі на Ільін дзень ідзе дождж, гэта лічыцца добрай прыкметай: будзе ўраджай у наступным годзе, а таксама дождж змые грахі і благія думкі.

У дзень святога Іллі забаранялася працаваць – за парушэнне забароны разгневаны прарок мог спаліць маланкай селішча, пабіць градам поле або пакараць засухай і сухавеямі.

Раніцай жа ў Ільін дзень неабходна памыцца расой. Пасля Іллі забаранялася купацца ў рэках і азёрах. Казалі: "Ілля ільдзінку ў ваду ўкінуў". А яшчэ верылі, што гэтай парой чэрці хаваюцца ад стрэлаў прарока Іллі ў ваду і могуць зацягнуць чалавека на дно.

Прыказкі і прымаўкі пра лета:

Чэрвень

Чэрвень не гуляе - ураджай люляе.
Чэрвень сухі - плюнь на баравікі.

Ліпень

Ліпень пякучы, але даручы.
Ліпень косіць і жне, доўга спаць не дае.

Жнівень

Кожная хата ў жніўні багата.
Што ў полі ўродзіць, жнівень знаходзіць.

Прыкметы лета:

Калі 1 і 2 чэрвеня лье дождж – увесь чэрвень будзе сухі.

Спахмурнела неба, а кветкі дзьмухаўцоў раскрытыя – дажджу не будзе.

Вялікі гром – маленькі дождж.

Сарока пад страху лезе – перад ветрам, навальніцаю.

Глухі гром – да ціхага дажджу, рэзкі – да ліўня.

На агонь кастра ляціць многа машкары – надвор’е пагоршыцца.

Добра цвіце рабіна – ураджай на лён.

Мноства ягад летам прадвяшчае халодную зіму.

Відаць многа павукоў – на добрае надвор’е.

Чытаем дзецям:

Ніна Галіноўская «Лета»

У сукенцы каляровай,
У хусцінцы васільковай
Ходзіць лета па палях,
Па расквечаных лугах.

Звоніць песняй жаўруковай
Кожны дзень званчэйшай, новай.
Дбайна сонечнае лета
Спеліць ягады для дзетак.

Любіць з імі забаўляцца.
Загараць, спяваць, купацца.
Дораць дзеці лету ўсмешкі,
Гульні, песні і пацешкі.
А расчуленае лета
Дорыць ім букеты кветак.

Якуб Колас «Летам»

Ну ж і волі, волі
У гаі за вёскай!
А цяплынь, цяплынь!
Весела на полі,
Слаўна пад бярозкай,
Хоць ты сядзь спачынь.

Пчолкі, матылёчкі,
Як сняжынкі тыя,
Мільгацяць вакол.
Жоўтыя пясочкі –
Крупкі залатыя,
Хоць бяры ў прыпол.